

آمایش اجتماعی

دکتر مهدی ناظمی اردکانی

عضو هیات علمی دانشگاه امام حسین (ع)

سید محمدعلی موسوی

www.ketab.ir

سرشناسه :	ناظمی اردکانی، مهدی، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور :	آمایش اجتماعی/مهدی ناظمی اردکانی، سیدمحمدعلی موسوی.
مشخصات نشر :	تهران: آثار فکر، ۱۳۰۱.
مشخصات ظاهری :	۲۳۲ ص.
شابک :	978-622-7332-30-8
وضعیت فهرست نویسی :	فہیا
یادداشت :	کتابنامه.
موضوع :	مسائل اجتماعی - ایران Social problems -- Iran جمعیت‌شناسی - ایران Demography -- Iran جغرافیای جمعیت - ایران Population geography-- Iran
موضوع :	ایران -- جمعیت Iran-- Population
شناسه افزوده :	موسوی، سیدمحمدعلی، ۱۳۶۳ -
رده بندی کنگره :	HN۴۷۰/۳
رده بندی دیویی :	۳۶۱/۱۰۹۵۵
شماره کتابچه‌یاسی ملی :	۸۸۲۴۵۲۲
اطلاعات وکورد کتابشناسی :	فہیا

آمایش اجتماعی

نویسندگان: دکتر مهدی ناظمی اردکانی - سید محمدعلی موسوی

ناشر: آثار فکر

چاپ: اول ۱۴۰۱

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۳۲-۳۰-۸

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری، پلاک ۹۹، طبقهٔ

دوم، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ نمابر: ۸۸۲ ۶۶۴۸۰

قیمت ۱۶۵۰۰۰ تومان

همهٔ حقوق برای مولف محفوظ است.

فهرست

پیشگفتار.....	۷
مقدمه.....	۹
فصل ۱.....	۱۷
ادبیات و مبانی نظری.....	۱۷
شهر چیست؟.....	۱۷
مهمترین و معروفترین نظریه پردازان شهر.....	۲۵
مشخصه ها و ویژگی های شهر.....	۴۹
شهر اسلامی.....	۵۳
فصل ۲.....	۷۹
بررسی اسناد بالادستی.....	۷۹
بیانات مقام معظم رهبری (دامت برکاته).....	۸۰
سند چشم انداز ۱۴۰۴.....	۹۳
برنامه ششم توسعه.....	۹۵
فصل ۳.....	۱۰۱
بررسی آسیب ها و مسائل شهری.....	۱۰۱
ساختاری.....	۱۰۲
اقتصادی.....	۱۱۰
اجتماعی.....	۱۱۲
کالبدی.....	۱۲۲
مدیریت شهری.....	۱۲۵
فصل ۴.....	۱۳۵
بررسی تعادل فضایی توزیع جمعیتی و شهری.....	۱۳۵
وضعیت فعلی پراکندگی جمعیت شهرها.....	۱۳۶
توزیع فضایی جمعیت و برابری و تعادل فضایی.....	۱۳۸

فصل ۵..... ۱۴۷

مبانی، اصول و چگونگی ترسیم نقشه اجتماعی کشور..... ۱۴۷

کنکاش تاریخی..... ۱۴۸

مساله جمعیت..... ۱۵۶

مبانی نقشه اجتماعی کشور با تاکید بر توزیع جمعیت..... ۱۶۸

فصل ۶..... ۱۷۳

ارزیابی پهنه‌های مطلوب اسکان جمعیت کشور..... ۱۷۳

معرفی معیارها..... ۱۷۵

تحلیل شاخص‌های اقتصادی..... ۱۷۹

تحلیل شاخص‌های انسانی - خدماتی..... ۱۸۶

تحلیل شاخص‌های زیرساختی - ارتباطی..... ۱۹۱

تحلیل شاخص‌های محدودیت‌زا..... ۱۹۵

تحلیل شاخص‌های محیط طبیعی..... ۲۰۱

نتیجه‌گیری..... ۲۰۹

منابع..... ۲۱۵

پیشگفتار

جهان هستی بر پایه عقل و تدبیر فوق بشری خلق شده است که در تمام اجزا و عناصر آن نظم و منطق اصولی جاری است. انسان نیز پیوسته در تلاش بوده که محیط پیرامون خود را بر مبنای تدبیر و اصولی در راستای اداره بهتر زندگی اجتماعی ساماندهی کند. عامل انسانی (نیازهای انسانی) و محیط جغرافیایی (به عنوان بستر زندگی اجتماعی)، دو رکن اصلی خلق فضاهای انسانی و آرایش فضایی است. از این رو فضاهای جغرافیایی مختلف از کوچکترین مقیاس (حریم شخصی مانند اتاق مطالعه) تا بزرگترین مقیاسها (مانند پیدایش کشورها) در نتیجه نیازهای مختلف انسانی شکل می گیرند.

کشورها، به عنوان واحدهای سیاسی مستقل کره زمین، عالی ترین دستاورد آمایش و مدیریت انسانی است که زندگی انسان های ساکن در خود را زیر نام ملت و بر پایه تدابیر و اصول مشخصی مدیریت می کند. شهرها و روستاها نیز به عنوان زیر سیستم های یک کشور، تجلی گاه زندگی جمعی انسان در فضای جغرافیایی است. با این تفاوت که امروزه، متراکم ترین فضاهای زندگی جمعی و اجتماعی عمده در شهرها قرار داد و انسان عصر حاضر انسانی شهرنشین است. با توجه به اینکه نیازهای انسانی و جمعیت انسانی پیوسته رو به فزونی است؛ مدیریت و آمایش چنین فضاهایی، مستلزم سیاست گذاری ها، تصمیم گیری ها و تصمیم سازی های پیچیده ای است که با توان های اقتصادی، نیروی انسانی، محیطی، تاریخی، فرهنگی و هویتی شهروندان سازگار بوده و همچنین مبتنی بر واقعیت باشد. در صورتیکه، زیستگاه های انسانی یک کشور تابع قواعد و اصول مناسب آمایشی نباشد؛ نه تنها توسعه و توسعه پایدار حاصل نمی شود؛ بلکه نارسایی های مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، زیست محیطی و ... نیز ایجاد شده و کشور را دچار فرسایش می کند.

پیشرفت، مستلزم برخورداری از ساختاری اندامواره است و در یک هماهنگی سیستمی، هر جز بایستی در هماهنگی با سایر اجزا بصورت منظم فعالیت داشته باشد. جمعیت انسانی نیز به عنوان کلیدی ترین عامل توسعه، بایستی بر پایه توزیع بهینه امکانات زیستی، در فضاهای جغرافیایی متراکم شود. به عبارت دیگر، عدالت فضایی در نتیجه تناسب انسانی با امکانات حاصل می شود که به دنبال خود عدالت اجتماعی را ایجاد می کند.

تراکم انسانی در فضای جغرافیایی ایران از توازن و تناسب برخوردار نیست و از الگوی منظمی پیروی نمی کند. جمعیت و زیستگاه های انسانی (شهرها و روستاها) در ایران در نتیجه

تحولات مختلف سیاسی، اقتصادی، زیست‌محیطی و همچنین در نتیجه سوء مدیریت‌های سیاسی، جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ... با معضلات و نارسایی‌های جدی مانند مهاجرت از روستا به شهر، گسترش حاشیه‌نشینی، فقر، ماکروسفالی، تخلیه منابع طبیعی، بحران آب، آلودگی هوا، آلودگی زیست محیطی، مشکلات امنیت غذایی و ... رو به روست. در پاسخ به معضلات ایجاد شده، برنامه‌های آمایشی مختلفی در کشور مطالعه و اجرا شده است؛ اما آمایش اجتماعی جمعیت مورد غفلت برنامه‌ریزان قرار گرفته است. این کتاب با هدف آمایش اجتماعی جمعیت، اصول و راهکارهایی را برای مدیریت بهینه جمعیت در فضای جغرافیایی ایران ارائه می‌دهد. مطالعات جمعیتی از بعد اجتماعی می‌تواند تا حدودی کاستی‌های مطالعاتی آمایش سرزمین در بعد اجتماعی را مرتفع کند.

مهدی ناظمی اردکانی

بهمن ماه ۱۴۰۰

www.ketab.ir